

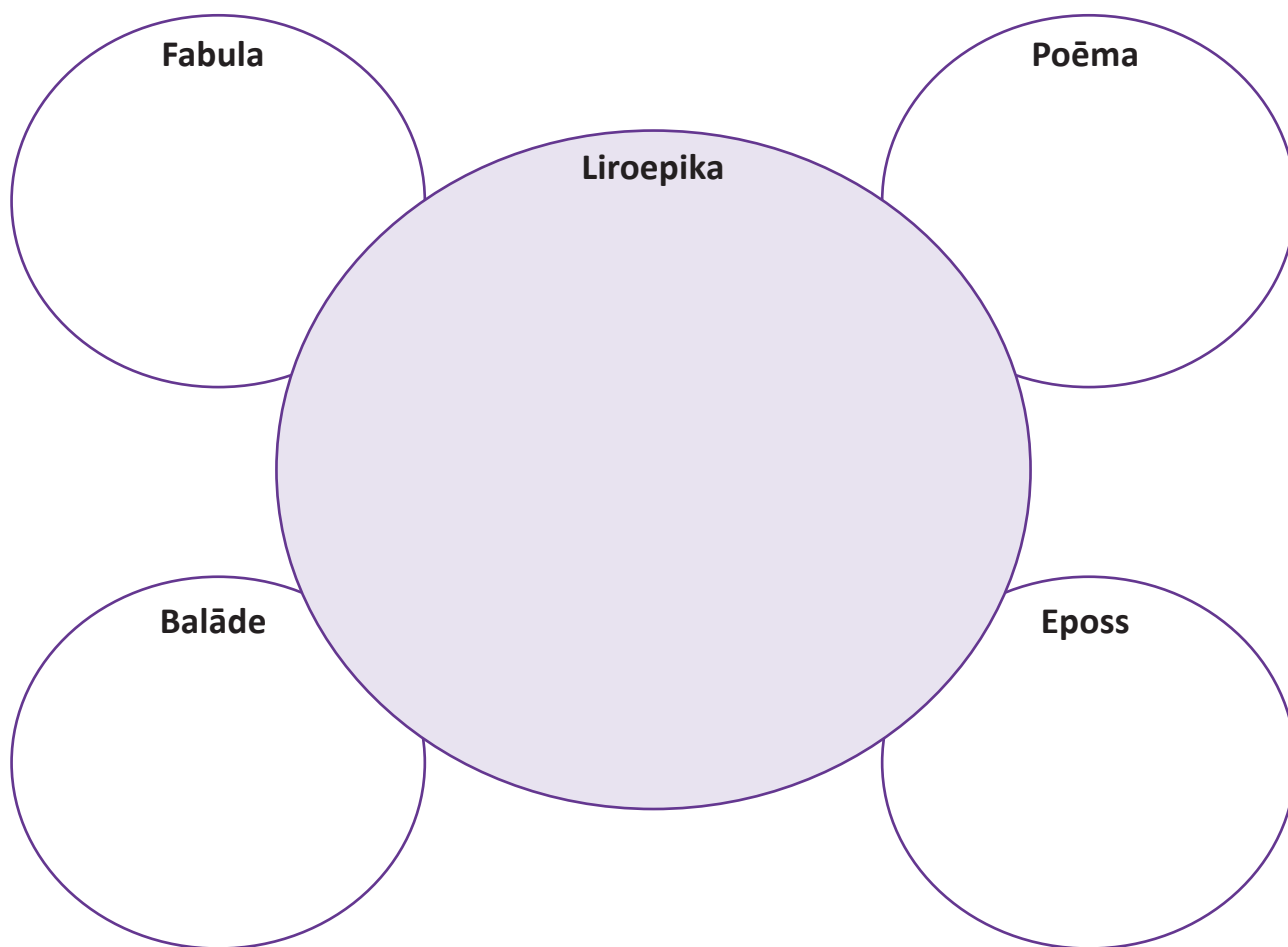
Liroepikas žanrs

Izveido uzskates līdzekli par liroepikas žanriem!

Papildini uzskates līdzekli ar informāciju no J. Kursītes sastādītās “Dzejas vārdnīcas” un citiem avotiem!

Ieraksti atgādnē žanra:

- raksturīgās pazīmes;
- spilgtākos pārstāvjus!

Liroepika

Dzejas formā sarakstīti darbi, kuros apvienojas lirikas un epikas īpatnības.

Fabula

“Fabula” latīņu valodā nozīmē stāstījums, stāsts.

Fabula ir īss daiļdarbs dzejā vai prozā par kādu komisku rīcību vai notikumu. Fabula parasti beidzas ar pamācību jeb morāli. Fabula ir alegoriska. Alegorija ir mākslinieciskās izteiksmes paņēmiens, kādu parādību attēlojot ar citu, līdzīgu parādību. Fabulu varoņi visbiežāk ir dzīvnieki. Dažreiz fabulās darbojas shematiskas jeb vispārinātas cilvēku figūras, piemēram, Zemnieks, Sieva, Arājs, Dzērājs, Zaglis. Fabulai ir raksturīga vēstījuma forma tāpat kā pasakai par dzīvniekiem. Fabulas žanrs aizsākās antīkajā dzejā 5. gadsimtā pirms mūsu ēras. Par fabulas radītāju uzskata Ēzopu. Labi zināmi fabulisti ir franču dzejnieks Lafontēns un krievu rakstnieks Ivans Krilovs. Latviešu literatūrā fabulām radniecīgi darbi ir pasakas ar izteiktu morāli. Tās pirmais rakstīja Vecais Stenders.

Balāde

“Ballade” franču valodā, “ballad” angļu valodā, latīņu valodā “ballāre” nozīmē dejot.

Balāde ir dzejolis ar atskaņām un stāsta par kādu traģisku vai fantastisku notikumu. Sākotnēji balāde bija deju dziesma. Mūsdienās balāde kā deju dziesma saglabājusies tikai Farēru salās. Šī deju dziesma stāsta par varoņu cīņām ar pārdabiskiem pretiniekiem.

Angļu balāde radusies 14.–16. gadsimtā tautas dzejā. Šīs balādes tematika bija kara cīņas, varoņi un varoņdarbi. Bija arī balādes par cīņu pret pārdabiskiem pretiniekiem. Varoņi bija pa pusei mītiski, pa pusei vēsturiski kā, piemēram, balādēs par Robinu Hudu.

No angļu balādes izveidojās vēsturiskā balāde. Vēsturiskās balādes rakstīja Valters Skots, Johans Volfgangs fon Gēte, Frīdrihs Šillers, Mihails Ļermontovs. Latviešu valodā vēsturiskās balādes rakstīja Juris Alunāns, Auseklis, Vilis Plūdonis, Rainis, Edvarts Virza u. c. Vēsturiskajai balādei raksturīgs traģisms, noslēpumainība un misticisms. Vēsturiskās balādes formu nosaka sižets un dramatiski dialogi. Panta forma un pantmērs nav stingri noteikti un var atšķirties.

Franču balādei ir stingra pantu jeb strofiskā forma. Franču balādē ir 3 panti ar 8 rindām katrā pantā. Pantu rindas beidzas ar vienādām atskaņām (ABABBCBC). Balādi noslēdz pusstrofa jeb četrinde (BCBC). Visos pantos ir vienāda jeb identa noslēguma rinda. Šī noslēguma rinda atkārtojoties veido piedziedājumu jeb refrēnu. Pantmērs visbiežāk ir četrpēdu jams. Franču balādes forma kļuva populāra, pateicoties Fransuā Vijona dzejoļiem. Latviešu dzejā šajā panta formā rakstījusi Veronika Strēlerte, Arturs Kaugars, bet visvairāk – Jānis Medenis.

Poēma

Latīņu valodā “poema”, grieķu valodā “poiēma”, “poiein” nozīmē radīt, darināt.

Poēma ir dzejisks vēstījums par svarīgiem notikumiem tautas, kādas sociālas grupas vai atsevišķa cilvēka dzīvē. Poēma ir līroepikas žanra daiļdarbs.

Vēsturiski nodala vairākus poēmu veidus.

- 1) **Varoņpoēma** jeb varoņeposs, piemēram, “Īliada”, “Odiseja”, “Nībelungu dziesma”, “Kalevala”, kā arī literārie eposi.
- 2) **Viduslaiku poēma** par bruņinieku dzīvi, cīņām, reliģiskajiem ideāliem, sirdsdāmas cildinājumu u. tml., piemēram, “Rolanda dziesma”.
- 3) **Jaunlaiku poēma:**
 - a) vēsturiskā poēma ir vēsturisku personu vai vēsturiskas darbības tēlojums, piemēram, Edvarta Virzas “Karalis Nameitis”;
 - b) didaktiskā poēma ir episkā formā izteikta apcere par kādu abstraktu tēmu, piemēram, Edvarta Virzas “Dzejas māksla”;
 - c) mītiskā jeb fantastiskā poēma balstās mītiskos sižetos vai izmanto mītiskā elementus, piemēram, Johana Volfganga fon Gētes “Prometejs”, Veronikas Strēlertes “Elementi: Gaiss. Uguns. Ūdens. Zeme”;
 - d) alegoriskā poēma attēlo idejas ar kādu tēlu pārnestā nozīmē, piemēram, Raiņa “Ave sol”, Viļa Plūdoņa “Uz saulaino tāli”;
 - e) romantiskā poēma par indivīda pārdzīvojumiem, piemēram, Viļa Plūdoņa “Atraitnes dēls”.